

УДК 378.14

НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Шевченко В.М., к. держ. упр.,
докторант кафедри педагогіки та психології
Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля

У статті розглянуто проблему формування професійної компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування у процесі професійної підготовки, для розв'язання якої запропоновано спиратись і на історико-педагогічні наукові дослідження, і на сучасні педагогічні дослідження в розрізі філософсько-освітнього, соціологічного, педагогічного, психологічного та юридичного аспектів (напрямів).

Ключові слова: професійна компетентність фахівця з обліку і оподаткування, професійна підготовка.

В статье рассмотрена проблема формирования профессиональной компетентности будущих специалистов по учету и налогообложению в процессе профессиональной подготовки, для решения которой предложено полагаться и на историко-педагогические научные исследования, и на современные педагогические исследования в разрезе философско-образовательного, социологического, педагогического, психологического и юридического аспектов (направлений).

Ключевые слова: профессиональная компетентность специалиста по учету и налогообложению, профессиональная подготовка.

Shevchenko V.M. AREAS OF RESEARCH PROBLEMS OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN ACCOUNTING AND TAXATION DURING VOCATIONAL TRAINING

The article discusses problem of formation of professional competence of future specialists in accounting and taxation in the process of vocational training, for solution which suggested based on historical and pedagogical research, and advanced pedagogical research in context of philosophical and educational, sociological, pedagogical, psychological and legal aspects (directions).

Key words: professional competence of specialist in accounting and taxation, vocational training.

Постановка проблеми. Інтеграція до європейського і світового співтовариств та побудова сучасного громадянського суспільства зумовлюють відповідні зміни в системі освіти. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року особлива увага приділяється пошуку інноваційних підходів до професійної підготовки фахівців, спроможних забезпечити умови для розвитку й самореалізації кожної особистості, навчати й виховувати генерацію нових поколінь, здатних до життєдіяльності за умов ринкових відносин [1].

Як відповідь на нові виклики розвитку сучасного трансформаційного суспільства зароджується нова парадигма освіти, що базується на концепції результатів навчання у вигляді компетенцій [2, с. 5]. Якщо технократична парадигма освіти, яка діяла у минулому столітті, ототожнювала якість професійної діяльності фахівця з поняттям «кваліфікація», то в рамках нової стратегії з'являється поняття «компетентність». Реалізація основних положень Болонського процесу в Західній Європі сприяла створенню «мови компетенцій» як найбільш зрозумілої між навчальними закладами ви-

щої освіти і роботодавцями. Україна також долучилася до цього процесу.

Водночас нові соціально-економічні відносини в Україні, що пов'язані зі вступом до Європейського співтовариства, сприяли підвищенню вимог до конкурентоздатності вітчизняних фахівців та якості їх підготовки. Така зміна пріоритетів в економіці незалежної України висуває нові вимоги до фахівців із бухгалтерського обліку. Все це в сукупності призвело до оновлення Переліку галузей знань і спеціальностей, відповідно до якого перед навчальними закладами вищої освіти постало завдання забезпечити підготовку фахівців за новою спеціальністю, а саме «Облік і оподаткування» (галузь знань «Управління і адміністрування») [3].

Вирішення зазначеної проблеми передбачає пошук і відбір ефективних педагогічних технологій, активних методів навчання у процесі професійної підготовки, спрямованих на формування професійної компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури засвідчив, що вчені завжди приділяли належну увагу

дослідженню проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі, зокрема, таким її аспектам, як організація навчального процесу у вищій школі (А. Алексюк, С. Архангельський, В. Беспалько, Н. Ничкало, О. Пехота, С. Харченко та ін.) та формування професійної компетентності фахівців різних галузевих спрямувань (В. Байденко, Е. Зеєр, І. Зимня, Н. Кузьміна, О. Локшина, О. Овчарук, А. Хуторської та ін.) [4–11].

Також у вітчизняній педагогіці з'явилася чимало праць, присвячених проблемам економічної освіти та професійної підготовки студентів економічних спеціальностей. Різні аспекти такої підготовки розглянуті в працях науковців: В.Д. Базилевича, В.Л. Боброва, В.В. Дем'яненка, Л.А. Дмитриченко, А.С. Нісімчука, О.С. Падалки, І.Ф. Прокопенка, О.Л. Яременка та ін. [12–18].

У дисертаційних роботах останніх років розкриваються різні аспекти підготовки фахівців економічного профілю, зокрема проблеми формування професійних якостей майбутніх фахівців банківської справи, забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій та інтерактивних технологій навчання (Н.Б. Беньковська [19], І.В. Власюк [20], В.Б. Гриців [21], І.М. Кобилянська [22], Т.П. Крутоус [23], Л.П. Максимова [24], А.Є. Спіцина [25], О.І. Яковенко [26] та ін.).

Однак питання професійної підготовки майбутніх фахівців з обліку і оподаткування з урахуванням сучасних тенденцій розвитку економічної й педагогічної освіти до сьогодні не було предметом окремого дослідження.

Постановка завдання. Як показує практика та аналіз науково-педагогічної й методичної літератури, ця проблема складна і в теоретичному, і в практичному аспектах. Однак існує достатня кількість науково-педагогічної літератури, яка з огляду на свою теоретичну та практичну значущість може бути науковим підґрунтям сучасних досліджень у цій галузі. Тобто можна вважати, що звернення вчених до вирішення проблеми професійної підготовки й формування професійної компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування є певною науково-педагогічною проблемою.

Метою статті є розгляд проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в процесі професійної підготовки як психолого-педагогічної та визначення напрямів її дослідження.

Виклад основного матеріалу. Теоретична складність проблеми полягає в невеликій

кількості науково-педагогічних теорій, концепцій, інноваційних технологій формування професійної компетентності фахівців нової спеціальності, оскільки до прийняття оновленого Переліку галузей знань і спеціальностей відбувалася підготовка фахівців за спеціальністю «Облік і аудит», яка відносилася до галузі знань «Економіка та підприємництво». Тобто, на сучасному етапі розвитку виробництва, науки і техніки у майбутнього фахівця за новою спеціальністю в процесі професійної підготовки мають сформуватися такі професійно важливі якості, які дозволять йому проявити готовність до професійної діяльності саме в галузі спеціальних знань «Управління і адміністрування».

Аналізуючи проблему формування професійної компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування у процесі професійної підготовки, маємо зазначити, що вона носить багатоаспектний характер і може розглядатися в різних контекстах (рис. 1).

Так, слід зазначити, що після приєднання України до Болонського процесу система вищої освіти постійно перебуває в стані реформування. І це не дивно, адже освіта – це саме та галузь життя цивілізованого суспільства, яка потребує постійного оновлення та змін. Реалізація реформ та їх ефективність повною мірою залежить від самореалізації кожної особистості, що перебуває в освітньому процесі. Адже саме поведінка індивіда, його ціннісні підходи визначають зміни в суспільстві й у світі в цілому. В процесі професійної підготовки індивіда фактично формується фундамент майбутнього життєвого простору для його самореалізації, відбувається усвідомлення себе особистістю, виявляються і розкриваються можливості щодо становлення самосвідомості в здійсненні особистісно-значущих і суспільно прийнятних способів самовизначення, самореалізації та самоствердження. Тож дослідження проблеми в **філософсько-освітньому аспекті (напрямі)** має зосередитися на дослідженні ролі вищої освіти в системній цілісності освіти, з'ясуванні значення такої освіти для індивіда, наданні філософського осмислення процесу набуття знань, умінь і навичок індивіда як майбутнього фахівця з обліку і оподаткування.

Загалом же систему вищої освіти можна розглядати як соціальний інститут, де специфічними методами реалізується процес соціалізації молоді, підготовка і залучення її до життя суспільства через навчання та виховання. Специфічність цього процесу полягає в тому, що він відбувається цілеспрямовано, систематично, планомірно й

за допомогою певного кола осіб, зокрема викладачів. Тож вирішення проблеми формування професійної компетентності майбутнього фахівця з обліку і оподаткування в **соціологічному аспекті** полягає у визначенні суспільних умов функціонування й розвитку сучасної системи вищої освіти у соціалізації особистості.

Водночас значущим нині постає питання формування професійної компетентності як складової цінностей, компетентності та майстерності майбутніх фахівців з обліку й оподаткування. Проте розвиток професійних умінь у процесі професійної підготовки можливий лише з позиції системного підходу до аналізу самого поняття «професій-

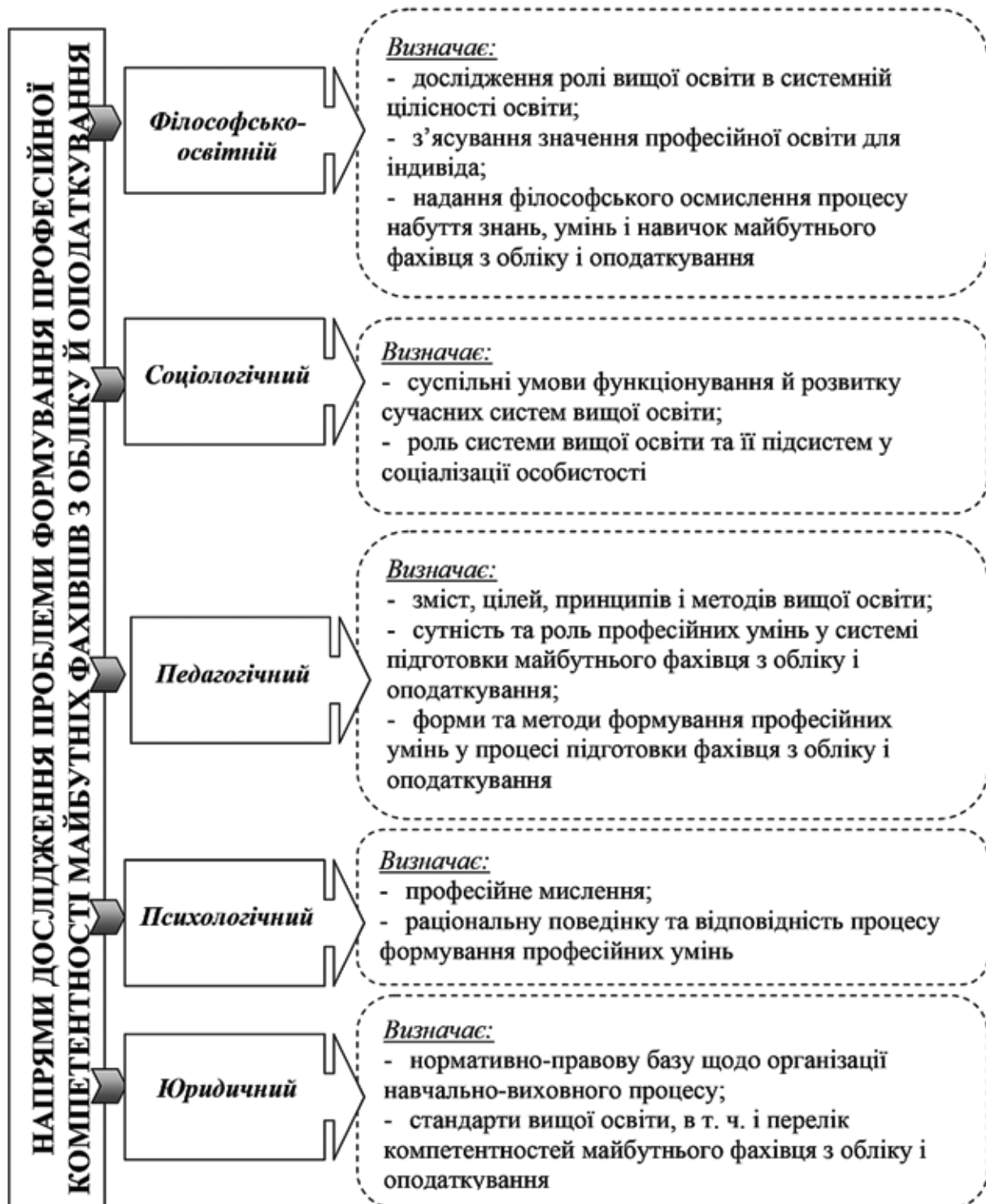

Рис. 1. Напрями дослідження проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування у процесі професійної підготовки

на компетентність», розгляду її сутності, особливостей та видів. Тому розв'язання зазначеної проблеми в **педагогічному аспекті** слід зосередити на розгляді змісту, цілей, принципів і методів вищої освіти, а також сутності та ролі професійної компетентності в системі фахової підготовки.

У той же час динамічний світ навколо нас більше, ніж будь-коли потребує ефективного керівництва в усіх сферах взаємозалежного життя. Нині економіці країни особливо необхідні такі фахівці, які здатні працювати активно, зацікавлено, з високою професійною майстерністю та новаторським підходом. Адже бухгалтерська служба є одним із провідних підрозділів управлінської структури підприємства, яка має забезпечувати формування повної і достовірної інформації про результати діяльності та майновий стан підприємства, необхідної для прийняття ефективних рішень. Тож дослідження зазначеної проблеми в **психологічному аспекті** полягає в формуванні у майбутнього фахівця з обліку і оподаткування нового економічного мислення, раціональної поведінки, відповідності процесу формування професійної компетентності та прагнення до аналізу результатів власної і колективної праці.

Проте для реалізації вищезазначених шляхів вирішення проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування не менш важливим є **юридичний аспект**. Нагадаємо, що новий Закон України «Про вищу освіту» (далі – Закон) істотно змінює систему стандартів у сфері вищої освіти, адже саме вони мають стати основою для оцінювання якості вищої освіти, ліцензування та акредитації освітніх програм у вищих навчальних закладах [27].

Так, відповідно до ст. 10 Закону, «стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності...» [27]. Законом також зазначається, що стандарт вищої освіти за кожною спеціальністю має розробляти центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки з урахуванням пропозицій галузевих державних органів, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади, і галузевих об'єднань організацій роботодавців, а наприкінці мають затверджуватися за погодженням з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Водночас у ст. 5.1 Закону встановлено відповідність між загальними вимогами щодо компетентності випускників різних

рівнів вищої освіти та кваліфікаційними рівнями Національної рамки кваліфікацій (НРК) [27; 28].

Тож в юридичному аспекті розв'язання проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування має відбуватися шляхом затвердження відповідної нормативно-правової бази щодо організації навчально-виховного процесу, розроблення стандартів вищої освіти, в яких будуть визначені певні вимоги до освітньої програми, в тому числі й перелік компетентностей майбутнього фахівця.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, проведений аналіз дозволив висвітлити проблему формування професійної компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування у процесі професійної підготовки як психолого-педагогічну, для розв'язання якої доцільно спиратись і на історико-педагогічні наукові дослідження, і на сучасні педагогічні дослідження в розрізі філософсько-освітнього, соціологічного, педагогічного, психологічного та юридичного аспектів (напрямів).

Такий підхід дозволить зробити розгляд даної проблеми в різних контекстах, що надасть можливість досягти очікуваних результатів у формуванні професійно важливих якостей, які забезпечать конкурентоспроможність майбутнього фахівця на ринку праці.

Порушені в статті питання не є вичерпаними й потребують доповнень і уточнень щодо складових системи професійних умінь майбутнього фахівця з обліку і оподаткування у процесі професійної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: схвалено Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
3. Про затвердження Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248149695>.
4. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підруч. для студ., асп. та молодих викладачів вищ. навч. закл. / А.М. Алексюк. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.

5. Архангельский С.И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерности, основы и методы: учеб.-метод. пособие / С.И. Архангельский. – М. : Высш. шк., 1980. – 368 с.
6. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии образования / В.П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1995. – 100 с.
7. Кузьмина Н.В. Методы исследования педагогической деятельности / Н.В. Кузьмина. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1970. – 114 с.
8. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании : автор. версия / И.А. Зимняя. – М.: Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с.
9. Ничкало Н.Г. Теоретико-методологічні проблеми реформування професійно-технічної освіти / Н.Г. Ничкало // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 3. – С. 105–134.
10. Пехота О.М. Особистісно-орієнтоване навчання: підготовка вчителя: [монографія] / О.М. Пехота, А.М. Старева. – Миколаїв : Вид-во «Іліон», 2006. – 272 с.
11. Харченко С.Я. Соціально-педагогічні технології: навч.-метод. посіб. / С.Я. Харченко, Н.П. Краснова, Л.П. Харченко. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 552 с.
12. Сучасна економічна освіта: Україна і Болонський процес / За ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2006. – 326 с.
13. Бобров В.Л. Вища економічна освіта на сучасному етапі розвитку суспільства / В.С. Бобров, Л.М. Канищенко // Вища освіта України. – 2003. – № 2. – С. 16–24.
14. Дем'яненко В.В. Освіта в системі економіки знань / В.В. Дем'яненко // Економіка знань та її перспективи для України / за ред. акад. НАН України В.М. Гейця. – К.: Ін-т екон. прогноз., 2005. – 168 с.
15. Дмитриченко Л.А. Роль освіти у розвитку трудового потенціалу країни і його ефективної структури / Л.А. Дмитриченко // Соціально-економічні аспекти промислової політики : сб. науч. тр. : в 3 т. / НАН України. Ін-т економіки промисл-сти. – Донецьк, 2006. – Т. 1. – С. 265–269.
16. Нісімчук А.С. Сучасні педагогічні технології: навч. посіб. / А.С. Нісімчук, О.С. Падалка, О.Т. Шпак. – К. : Просвіта, 2000. – 368 с.
17. Прокопенко І.Ф. Теоретичні та методичні основи економічної освіти в загальноосвітніх і професійних навчальних закладах: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. ; 13.00.01 / І.Ф. Прокопенко. – К., 1996. – 467 с.
18. Яременко О.Л. Підготовка економістів в приватному вузі : опыт и перспективы : монографія / О.Л. Яременко, В.В. Астахов. – Харьков : Нар. укр. акад., 2001. – 88 с.
19. Беньковська Н.Б. Формування професійних якостей майбутніх фахівців банківської справи у процесах фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 – «Теорія і методика проф. освіти» / Н.Б. Беньковська. – 2015. – 20 с.
20. Власюк І.В. Формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки в процесі вивчення фахових дисциплін: дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 – «Теорія і методика проф. освіти» / І.В. Власюк; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. – Захищена 15.09.2015. – Вінниця, 2015. – 254 с.
21. Гриців В.Б. Формування професійно-етичної компетентності майбутніх фахівців банківської справи в процесі вивчення гуманітарних дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 – «Теорія і методика проф. освіти» / Гриців Віталія Богданівна; Нац. академія Держ. прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького, [Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини «Україна»]. – Захищена 10.06.2015. – Хмельницький, 2015. – 20 с.
22. Кобилянська І. М. Формування компетентності з безпеки життєдіяльності майбутніх спеціалістів фінансово-економічних спеціальностей у фаховій підготовці : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 «Теорія і методика проф. освіти» / І.М. Кобилянська; Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. – [Вінницький нац. техн. ун-т]. – Захищена 23.06.2015. – Житомир, 2015. – 20 с.
23. Крутоус Т.П. Формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів економіки у процесі навчання природно-наукових дисциплін: дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 «Теорія і методика проф. освіти» / Т.П. Крутоус; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2015. – 245 с.
24. Максимова Л.П. Організаційно-педагогічні засади забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 – «Теорія і методика проф. освіти» / Л.П. Максимова. – 2015. – 20 с.
25. Спіцина А.Є. Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інтерактивних технологій навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 – «Теорія і методика проф. освіти» / А.Є. Спіцина. – 2015. – 20 с.
26. Яковенко О.І. Формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 – «Теорія і методика проф. освіти» / Яковенко О.І. – 2015. – 20 с.
27. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 року № 1556-VII (із змінами). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page6>.
28. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua.s45.ru.wbprx.com/laws/show/1341-2011-p>.